

ЕКОНОМІКА ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 330.323.1

Крейдич І.М.,
д.е.н., доц., професор кафедри теоретичної та прикладної економіки
Бояринова К.О.,
к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту
Ляшенко О.О.
Національний технічний університет України «КПІ», м. Київ

ПЕРЕДУМОВИ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ РЕЗЕРВІВ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Kreidych I.M.,
dr. sci. (econ.), assoc. prof., professor
of department of theoretical and applied economics
Boiarynova K.O.,
cand. sci. (econ.), assoc. prof., assistant
professor of department of management
Liashenko O.O.
National technical university of Ukraine «KPI», Kyiv

PREREQUISITES AND PROBLEMS OF APPLICATION RESERVES FOR THE INTENSIFICATION OF THE INNOVATIVE ACTIVITY OF THE ENTERPRISE

Постановка проблеми. Інноваційна діяльність вітчизняних промислових підприємств натеper характеризується низьким рівнем активності в інноваційній сфері. Це обмежує зростання продуктивності праці, зниження енергоємності виробництва, підвищення технологічного рівня виробництва, зниження витрат, підвищення конкурентоспроможності продукції та не створює умов для модернізації виробництва. Пасивність інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств веде зростання енерго- та ресурсовитратності виробництва та зниження конкурентоспроможності.

Актуальність розгляду теми визначається потребою розвитку теоретичних знань щодо напрямів активізації інноваційної діяльності вітчизняних підприємств, що забезпечить не тільки їх стійкість, а й, за вдалого управління процесами активізації, зможе запобігти перетворенню України на аутсайдера світового економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгляду питань активізації інноваційної діяльності підприємств присвятили свої праці провідні науковці, зокрема О. І. Амоша [1], Д.М. Стеченко [2], О.П. Яковлева [3], А.Е. Герасимов [4], Н.В. Краснокутська [5], В.М. Никончук [6] та інші. Однак питання щодо управління резервами активізації інноваційної діяльності промислового підприємства все ще залишається вирішеним недостатньо.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження основних проблем та передумов застосування резервів активізації інноваційної діяльності промислових підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інноваційна діяльність є невід'ємною складовою виробничо-господарської діяльності сучасних організацій і зорієнтована на оновлення й удосконалення її виробничих сил і організаційно-економічних відносин.

Необхідність активізації інноваційної діяльності промислового підприємства пояснюється прискореним темпом розвитку сфери НДДКР, змін в ринковому середовищі та необхідністю розвитку інноваційного потенціалу. На жаль, в Україні низький рівень стимуляційних заходів щодо інноваційного розвитку вітчизняних підприємств, залучення у інноваційну сферу позабюджетних коштів, підвищення витрат промисловості на наукові дослідження і розробки, а також інвестиції в інноваційну сферу банківською сферою та венчурними компаніями.

У структурі джерел фінансування інновацій за 2009-2012 роки лівову частку (69%) займають власні кошти підприємств. Натомість частка коштів державного бюджету у інноваційних процесах є незначною (близько 1,5%) [2].

Проте відсутність державного стимулювання не є лише одним фактором, що стримує інноваційну активність вітчизняних підприємств. В табл. 1. наведено чинники, які перешкоджають розвитку інноваційної активності на рівні підприємства. Головними причинами низької інноваційної активності сучасних підприємств є низька державна підтримка, високий ступінь ризику інноваційної діяльності та відсутність на підприємствах дієвої системи управління інноваційною діяльністю.

Таблиця 1

Результати оцінювання респондентами чинників, які перешкоджають розвитку інноваційної активності промислових підприємств

Причини	Частка експертів, які вказали на дану причину, %
Низький технічний рівень виробництва, недостатнє матеріальне забезпечення інноваційної діяльності	43,6
Відсутність дієвої системи стимулювання інноваційної активності	42,3
Недосконалість державної інноваційної політики	42,3
Недостатня державна організаційна та фінансова підтримка	34,6
Високий ступінь ризику інноваційної діяльності, нерозвиненість системи її страхування	26,9
Повільне формування в Україні ринку інноваційної продукції, недостатній попит на інновації	20,5
Недостатній розвиток інноваційної інфраструктури	19,2
Недостатній рівень конкурентного середовища, монополізм виробників	16,7
Низький професійний та творчий потенціал кадрів	14,1
Недостатній розвиток вітчизняної та прикладної науки, занепад науково – технічного потенціалу, відсутність перспективних ідей	14,1

Джерело: [1, с. 75]

Провівши аналіз факторів, що стримують інноваційну активність підприємств, доцільно скомпонувати чинники за середовищем їх впливу. До внутрішніх чинників впливу на інноваційну активність підприємств належать ті внутрішні змінні, які мотивують працівників підприємств до створення інновацій. Такі чинники насамперед залежать від особливостей підприємств, працівників, індивідуальних умов праці, а також від стратегії та структури підприємства, можуть бути як індивідуальними, так і груповими [4, с. 271]. Першою групою чинників впливу на інноваційну активність підприємств є група суспільних чинників, до яких можемо віднести особистісні характеристики працівників та підприємців, а також міжособистісні відносини [3, с. 263]. До матеріальних чинників впливу на інноваційну активність підприємств можемо віднести фізичні умови праці та матеріальну вартість результатів індивідуальної праці працівників. До чинників, що пов'язані зі стратегією та структурою підприємства відносять правові, організаційні та стратегічні чинники.

Виділення зовнішніх чинників впливу на інноваційну активність підприємств дає змогу оцінити їх вплив на інноваційну політику підприємства. Економічні чинники визначаються розміром витрат державного бюджету на дослідження та розроблення, фінансовими показниками держави, рівнем розвитку економіки, станом платіжного балансу у сфері техніки та технологій, прямими іноземними інвестиціями тощо [3, с.264]. Політичні чинники впливу на інноваційну активність підприємств охоплюють насамперед податкову політику держави, а також політику уряду у сфері інновацій і визначаються правовою системою та нормами права, що стосуються інновацій. Важливою групою чинників впливу на інноваційну активність підприємств є екологічні чинники, увага щодо яких постійно зростає у веденні інноваційної політики держави та підприємств. В межах ринку виділено його інфраструктура. Вона формується через очікування інновацій з боку клієнтів, співпрацю підприємства зі споживачами, покупцями, посередниками чи постачальниками, рівень інноваційності конкуренції [3, с. 266]. Суспільні чинники знаходять своє відображення в динаміці розвитку сфери досліджень та розробок, а також в розвитку освіти. Культурні чинники тісно пов'язані з історією окремих держав.

Проте для успішного проведення активізації інноваційної діяльності вітчизняних підприємств необхідні комплексні зміни в системі діяльності самих підприємств.

Саме тому альтернативною формою вирішення питань підвищення інноваційної активності для вітчизняних промислових підприємств повинно стати використання та ефективне управління інноваційними резервами підприємства.

У межах наукової літератури існує низка підходів до трактування терміна «резерви». О.П. Яковлева визначає резерви, як «...ресурси, що використовуються в період часу між моментом їх виробництва та моментом їх споживання чи торгівлі» [3, с.88]. А. М. Омаров передбачає під резервами «невикористані можливості вдосконалення виробництва та поліпшення показників роботи у результаті науково-технічного прогресу, передовій організації виробництва та праці, поширення досвіду кращих колективів, і навіть усунення втрат виробничих ресурсів» [1, с.35].

Механізм пошуку резервів передбачає комплекс досліджень, пов'язаний з утворенням, виявленням і використанням резервів.

Виділимо основні етапи управління резервами підвищення інноваційної активності:

- 1) виявлення резервів, що можуть бути використані для розвитку інноваційної діяльності підприємства та підвищення його інноваційної активності;
- 2) аналіз доцільності використання резервів з точки зору "вдалості" за часовою ознакою та їх потреби в інших сферах діяльності підприємства;
- 3) оцінювання економічної ефективності реалізації проекту підвищення інноваційної активності за рахунок використання резервів;
- 4) реалізація організаційно-економічних заходів підвищення інноваційної активності на основі використання резервів.

Однак під час застосування резервів для підвищення інноваційної активності підприємств присутня низка проблем, зокрема, відсутність чіткої класифікації резервів підвищення інноваційної активності; обмеженість фінансових ресурсів підприємства; недостатня кваліфікація спеціалістів відділу НДДКР (або відсутність даного відділу взагалі); нерациональне використання всіх видів ресурсів під час проведення активізації інноваційної діяльності; відсутність періодичного проведення аналізу матеріальних ресурсів та часу, що дає можливість виявити втрати даних ресурсів.

Висновки та подальші дослідження. Вітчизняне промислове підприємство має безліч варіантів активізації інноваційної діяльності. Необхідною умовою є вміле та ефективне управління безпосередньо процесом активізації для проведення політики пожвавлення інноваційної діяльності.

Одним із джерел підвищення інноваційної активності підприємств є використання резервів. Існують різноманітні методи та сфери пошуку і використання резервів підвищення ефективності інноваційної діяльності, які з'являються постійно на усіх стадіях інноваційного процесу, змінюючи співвідношення між обсягом витрат та тривалістю цих стадій.

Вміле управління резервами підвищення інноваційної активності забезпечить не лише стійкість підприємства, а й активізацію його інноваційної діяльності, скорочення витрат та підвищення конкурентоспроможності продукції.

Література

1. Амоша О.І. Активізація інноваційної діяльності: організаційно-правове та соціально-економічне забезпечення : монографія / О.І. Амоша, В.П. Павлюк, А.І. Землянікін. – Донецьк : ТОВ Норд Комп'ютер, 2007 – 328 с.
2. Стеченко Д.М. Орієнтири активізації інноваційної діяльності промислових підприємств в конкурентному середовищі / Д.М. Стеченко // Теоретичні та прикладні питання економіки: Збірник наукових праць – К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка. 2010. – Випуск 21. – С. 124-129.
3. Яковлева О.П. Формирование и измерение резервов производства / О.П. Яковлева, В.Л. Клименко. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1985. – 88 с.
4. Герасимов А.Е. Проблемы повышения эффективности инновационной деятельности / А.Е. Герасимов // Инновации. – 2001. – № 9-10. – С. 46–52.
5. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент : навчальний посібник / Н.В. Краснокутська. – К. : КНЕУ, 2003. – 505 с.
6. Никончук В.М. Управління активізацією діяльності сільськогосподарських підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / В. М. Никончук ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. — К., 2010. — 21 с
7. Державна служба статистики України: Наукова та інноваційна діяльність в Україні // Статистичний збірник. – К. : ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України», 2012. – 282 с.
8. «Про інноваційну діяльність», Закон України [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15>

References

1. Amosha, O.I., Pavluk, V.P. and Zemlianikin, A.I. (2007), *Aktyvizatsiia innovatsiinoi diialnosti: orhanizatsiino-pravove ta sotsialno-ekonomichne zabezpechennia* [Activation of innovative activity : organizational, legal and socio-economic providing], monograph, TOV Nord Kompiuter, Donetsk, Ukraine, 328 p.
2. Stedchenko, D.M. (2010), "Reference-points of activation of innovative activity of industrial enterprises are in the competition environment", *Theoretical and applied questions of economy* : Collection of scientific works, Kyiv national university of the name of Taras Shevchenko, Kyiv, Ukraine, issue 21, pp. 124-129.
3. Yakovleva, O.P. and Klymenko, V.L. (1985), *Formirovaniye i izmereniye rezervov proizvodstva* [Forming and measuring of backlogs of production], Izd-vo LGU, 88 p.
4. Gerasimov, A.E. (2001), "Problems of increase of efficiency of innovative activity" *Innovation*, no. 9-10, pp. 46-52.
5. Krasnokutska, N.V. (2003), *Innovatsiinyi menedzhment* [Innovative management], tutorial, KNEU, Kyiv, Ukraine, 505 p.
6. Nykonchuk, V.M. (2010), Management activation of innovative activity of agricultural enterprises Thesis abstract for Cand. Sc. (Econ.), 08.00.04, the National university of bioresources of Ukraine, Kyiv, Ukraine, 23 p.
7. Government service of statistics of Ukraine: Scientific and innovative activity in Ukraine (2012), *Statistical collection*, DP «Informatsiino-vydavnychiy tsentr Derzhstatu Ukrainy», Kyiv, Ukraine, 282 p.
8. Law of Ukraine "On innovative activity", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15>